

UDK 61:929 Stejić J.
COBISS.SR-ID 165069833

DOKTOR JOVAN STEJIĆ- PRVI SRPSKI DOKTOR MEDICINE

Dijana Piljić (1), Jelena Horvat (2)

1) DOM ZDRAVLJA NOVI BEČEJ, NOVI BEČEJ; 2) DOM ZDRAVLJA NOVI SAD, NOVI SAD

SAŽETAK: Doktor Jovan Stejić rođen je u Aradu 24. novembra 1803. godine. Bio je prvi Srbin sa zvanjem doktora medicine koji je radio u obnovljenoj Srbiji. On je bio tvorac srpske medicinske terminologije, prvi srpski antropolog i načelnik saniteta Kneževine Srbije, glavni sekretar Državnog Sovjeta, borac za reformu srpskog jezika i pravopisa, veliki prosvetitelj i borac za prava pojedinca i građanina. Takođe je bio jedan od utemeljivača Društva srpske slovesnosti i Srpske akademije nauka i književnosti. Njegov dolazak u Srbiju kao ličnog lekara kneza Miloša Obrenovića označava početak rada organizovane zdravstvene službe. On uspeva da u Srbiju donese napredne ideje po uzoru na zemlju u kojoj je studirao. Pripadao je prvoj generaciji srpske stvaralačke inteligencije koja je svoje znanje i trud uložila u kulturno prosvetivanje Srba i izgradnju moderne srpske države u 19. veku. Neke od poruka koja su nosila njegova dela su o prirodnim pravima, pravu slobode i jednakosti, o pravu časti i dobrog imena, i o pravu imanjanja i stečenog dobra. Njegov stav je bio da država treba da bude organizovana po zakonu i da je zakon za sve jednak. Govorio je o slobodi i pravu ljudi da iskažu svoje mišljenje. Značajno se isticala i vaspitna uloga namenjena mlađim generacijama. U mnogo čemu prvi, svojim književnim radom pokušao je da ukaže na osnove moralnih vrednosti i na jasnu i mirnu savest i time postavio osnove lekarske etike. Knjiga, koju je još kao student preveo i dopunio prema potrebama srpskog naroda „Makroviotika ili nauka o produženiju života čovečeskog“ bila je prva medicinska knjiga u Srbiji. Prevodeći ovu knjigu, započeo je pionirski rad na srpskoj medicinskoj terminologiji. Doktor Stejić je umro od tuberkuloze 1853. godine u Beogradu. Iza sebe je ostavio sina Pavla Stejića, čuvenog beogradskog hirurga. Doktor Jovan Stejić se istakao raznovrsnim kulturnim, zdravstvenim i društvenim radom, kao lekar, književnik, veliki naučnik i prosvetitelj.

Ključne reči: Jovan Stejić, prvi srpski doktor medicine, prva srpska medicinska knjiga

UVOD

Doktor Jovan Stejić, rodnom iz Arada, bio je prvi srpski doktor medicine u obnovljenoj Srbiji u 19. veku. Medicinsko obrazovanje stekao je u Pešti i Beču. Iz Harzbuške monarhije je došao u obnovljenu Srbiju da radi kao lični lekar kneza Miloša Obrenovića. Njegov dolazak označava početak organizovane zdravstvene zaštite. Bio je tvorac srpske medicinske terminologije, prvi srpski antropolog, glavni sekretar Državnog sovjeta, borac za reformu srpskog jezika i pravopisa. Doktor Jovan Stejić bio je zajedno sa doktorom Karlom Pacekom osnivač srpskog saniteta. Jedan je od utemeljivača Društva srpske slovesnosti i Srpske akademije nauka i književnosti. Postavio je temelje medicinske etike, kao i trasfuzije. Knjiga, koju je preveo i dopunio prema potrebama srpskog naroda „Makroviotika ili nauka o produženiju života čovečeskog“ bila je prva medicinska knjiga u Srbiji, a prevodeći je, započeo je pionirski rad na srpskoj medicinskoj terminologiji. Kao književnik, kroz svoja dela

borio se za prava građana. Kako su mu uzor bile Kantove ideje propovedao je moralnost, skromnost, marljivost i osećanje dužnosti i tako vaspitno delovao na mlađe generacije. Doktor Jovan Stejić uspeva da u Srbiju uvede moderne i napredne ideje po uzoru na zdravstvo zemlje u kojoj je studirao. Doktor Jovan pripadao je prvoj generaciji srpske stvaralačke inteligencije koji je svoje znanje i trud uložila u kulturno prosvetivanje Srba. Cilj ovog rada jeste istraživanje života, obrazovanja, karijere i doprinosa medicini prvog doktora medicine u obnovljenoj Srbiji, doktora Jovana Stejića.

BIOGRAFIJA

Doktor Jovan Stejić rođen je u Aradu 24. novembra 1803. godine. Osnovno obrazovanje završio je u Aradu, a nakon što je dobio stipendiju Save Tekelije, školovao se u Segedinu gde je završio srednje obrazovanje i počeo da studira filozofiju. Medicinski fakultet je studirao u Pešti, a doktorirao je u Beču 1829. godine.

Slika 1. Doktor Jovan Stejićpreuzeto sa: <https://www.sanu.ac.rs/clan/stejic-jovan/>

Srbiji je u to vreme nedostajao obrazovni kadar, pa ga je Jevrem Obrenović 1828. godine stipendirao, da bi 1829. godine počeo da radi u službi u Šapcu. Od 1830. godine do 1832. godine odlazi u Kragujevac nakon što ga je knez Miloš Obrenović predložio za svog ličnog lekara i vaspitača svojih sinova Milana i Mihajla. Knez Miloš je doktora Jovana cenio i kao lekara i kao savetnika. Godine 1832. došlo je do sukoba između kneza Miloša i doktora Stejića. Jedan od razloga je što nije dozvolio knezu da pre štampanja, u tek otvorenoj Državnoj štampariji, pregleda rukopis njegove knjige „Sabor istine i nauke“, zbog čega se knez razljutio i zaustavio štampanje. U knjizi je pisao o prirodnim pravima, pravu slobode i jednakosti, o pravu časti i dobrog imena, o pravu imanja i stečenog dobra. Njegov stav je bio da država treba da bude organizovana po zakonu i da je zakon za sve jednak. Govorio je o slobodi i pravu ljudi da iskažu svoje mišljenje, o reformama pravopisa Vuka Karadžića i delimično neslaganje sa istim. Nakon štampanja prvog originalnog spisa, doktor Jovan odstupio je od novoprihvaćenog Vukovog pravopisa. Zbog ovog sukoba je napustio Srbiju 1832. godine i prešao u Zemun gde se osam godina bavio privatnom lekarskom praksom. Povremeno je dolazio da pomaže dr Kunibertu u lečenju Miloševe porodice. Godine 1833. preporučio je da se uvede obavezan praktičan staž za mlade lekare. Dok je živio u Zemunu, 1837. godine bio je saradnik Tirolovog kalendara „Uranije“. U Srbiju se vraća 1840. godine. Postavljen je za šefa građanskog saniteta i tada pokreće inicijativu za

otvaranje prve bolnice za duševne bolesnike. Izradio je i prvi pravilnik o sahranjivanju. Glavni sekretar Državnog saveta je postao 1841. godine. Jedan je od osnivača Društva srpske slovesnosti 1842. godine od koga je 1862. godine nastalo Srpsko učeno društvo, a kasnije Srpska kraljevska akademija i na kraju Srpska akademija nauke i umetnosti. Septembra 1842. godine vlada ga je otpustila iz državne službe, ali mu je dozvoljeno da kao privatni lekar ostane u Beogradu. Po drugi put ponovo postaje šef građanskog saniteta 1843. godine. Tada je naredio da se sprovodi vakcinacija dece protiv velikih boginja, izdao je uputstvo za sprečavanje dizenterije i organizovao borbu protiv sifilisa. Za glavnog sekretara Državnog sovjeta postavljen je 25. juna 1845. godine. Pokrenuo je inicijativu da se uvede evidencija i da se spašavaju istorijski dokumenti i spomenici srpske istorije. Ovu dužnost obavljao je sve do smrti 1853. godine.

Pored medicine, dr Jovan se bavio i književnošću, a postao je i član nemačkog prosvetiteljskog pokreta. Kao književnik, kroz svoja dela borio se za prava građana. Pisao je o prirodnim pravima, pravu slobode i jednakosti, o pravu časti i dobrog imena, o pravu imanja i stečenog dobra. Njegov stav je bio da država treba da bude organizovana po zakonu i da je zakon za sve jednak. Govorio je o slobodi i pravu ljudi da iskažu svoje mišljenje, ali i o reformama pravopisa Vuka Karadžića. Kako su mu uzor bile Kantove ideje propovedao je moralnost, skromnost, marljivost i osećanje dužnosti i tako vaspitno delovao na mlade generacije. Preveo je sa nemačkog jezika knjigu „Makroviotika, ili

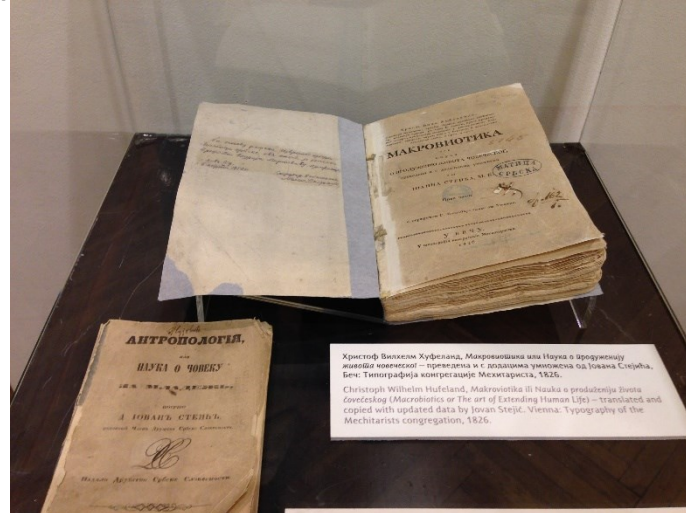
nauka o prodoženju života čovečeskog“ koja je štampana 1826. godine u Beču. Ova knjiga smatra se njegovim najznačajnijim delom. Knjiga je posrbljen prevod u vidu udžbenika, enciklopedijskog priručnika nemačkog kliničara Johana Petera Hufelanda. U knjizi „Makroviotika“ Jovan Stejić je razmatrao šta bi se desilo da kada bi se u telo starca ubrizgala krv mladića. Knjiga se smatra pretečom priče o transfuziji, koja je krenula da se primenjuje tek tokom Prvog svetskog rata. U njoj je na srpskom jeziku prvi put pomenuta higijena polnih odnosa.

Knjigu je posvetio Savi Tekeliji, svom dobrotvoru.

Književni rada doktora Jovana Stejića na polju telesne i duhovne higijene može se upoznati kroz neke od naslova: „Umotvorine različitosti“, „Šta treba jesti i piti“, „O državi iz Veberovog Demokrita“, „Evropa iz državnog rečnika Roteka i Velkera“, „Kritika na Vukov prevod iz Novog zaveta“, „Antropologija ili nauka o čoveku“, „Predlog za Srpski rečnik i Srpsku gramatiku“, „Zabave za razum i srce“, „Makroviotika ili nauka produženju života čovečeskog“.

Slika 2. Knjiga: „Makroviotika“ doktor Jovan Stejić

preuzeto sa: https://sr.m.wikipedia.org/sr-el/%D0%94%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0:Jovan_Steji%C4%87_MD.IMG_2057.jpg

Često je saradivao u „Glasniku“ DSS i jedno vreme je bio njegov glavni urednik. Takođe je saradovao u listovima „Dnevnik“ i „Srpski narodni list“. Od objavljenih dela ističu se „Makroviotika ili nauka o produženju života čovekova“ (1826. godine, Beč). To je posrbljen prevod u vidu udžbenika, enciklopedijskog priručnika nemačkog kliničara Johana Petera Hufelanda. U njemu je na srpskom jeziku prvi put pomenuta higijena polnih odnosa, ideja o tranfuziji krvi. „Pijanstvo“ (1827. godine) je slikovit prikaz uzroka i posledica, kao i prikaz lečenja alkoholočara. „Zabava za razum i srce“ su zbirke tekstova sa zdravstvenim porukama, u pet kniga (Beč 1828. godine, Budim 1831. godine, Zemun 1834. godine, Budim 1836. godine i Novi Sad 1839. godine). Treća knjiga su prevodi tekstova drugih autora pod naslovom „Mudra izrečenija iz raznih pisaca“, a četvrta koja nosi naslov „Ogledi umne nauke“ je pisana

za široku publiku. „Antropologija ili nauka o čoveku za mladež“ je objavljena 1850. godine. U „Srpskom pravopisu“ iz 1852. godine je izrazio svoje mišljenje u vezi sa potrebom prihvatanja novih termina i izraza u različitim oblastima nauke, a „Predlog za srpski rječnik i srpsku gramatiku“ (1853. godine) je objavio kao potpredsednik Društva srpske slovesnosti i predstavlja nastavak polemike, započete 1832. godine povodom Vukove reforme pravopisa.

Do danas nije poznato njegovo bračno stanje, ali se zna da je imao porodicu i da se njegov sin zvao Pavle Stejić, poznati beogradski hirurg. Doktor Jovan je svoj porodični dom osnovao u centru Beograda, u Makedonskoj ulici, 1845. godine u kojoj je živeo sa porodicom. Doktor Jovan Stejić umro je u Beogradu 21. novembra 1853. godine od tuberkuloze i sahranjen je na tadašnjem groblju kod crkve Svetog Marka.

ZAKLJUČAK

Doktor Javan Stejić bio je značajna ličnost srpske kulture i medicinske istorije. Smatrao se najuglednijim intelektualcem u formiranju kulture, a posebno medicinske istorije našeg naroda. Začetnik je preventivne medicinske zaštite na srpskim prostorima i jedan od osnivača građanskog saniteta. Bio je

lekar, autor mnogobrojnih članaka i drugih spisa iz književnosti, posebno medicinske i zdravstveno prosvetne, prevodilac, politički i kulturni radnik. Najznačanija zasluga doktora Stejića je ta što je on tvorac naše medicinske književnosti i naše medicinske terminologije, kao i osnivač naše civilne zdravstvene službe.

LITERATURA:

1. Ružić Z. Nedeljković R, et al. Istorija zdravstvene kulture Kragujevca i njen uticaj na savremenu zdravstvenu zaštitu ovog područja. Med Čas 1998; 1-2:40-9.
2. Mihajlović V. Prvi diplomirani lekari u obnovljenoj Srbiji. Srp Arh Celok Lek 1937; 128-43
3. Stanijević V. Šabac i Podrinje u istoriji srpske medicine u devetnaestom veku . Srp Arh Celok Lek 1958;399-403.
4. Pavlović B. Život i delo srpskih naučnika, SANU, Beograd 2008;1-24.
5. Arhiva Muzeja zdravstvene kulture. Kragujevac. Klinički centar Kragujevac, 2012.
6. Stefanović N.N., Jedna kuća, jedna priča, Manastir u centru grada. (Politika online 25.12.2010.).
7. Petruševski A.B. Srpski lekari-književnici 19. veka. Vojnosanit Pregl 2012; 69(8): 730-734.
8. Bataković D.B, Pogovor, u Dr. Bartolomeo Kunibert, Srpski ustanak i prva vladavina Miloša Obrenovića 1804.-1850., Knjiga II, Prosveta, Beograd 1988;311-328.